

POSTANOWIENIE

Dnia 4 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk (sprawozdawca)

SSN Anna Dziergawka

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale prokuratora del. do Prokuratury Krajowej Anety Orzechowskiej
w sprawie **M. G.**

oskarżonej z art. 212 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 4 kwietnia 2024 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego - na korzyść

od postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 5 lipca 2022 r., sygn. akt VI Kzw 454/22,

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Tczewie

z dnia 6 maja 2022 r., sygn. akt VI Ko 97/22

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Tczewie z dnia 6 maja 2022 r., sygn. akt VI Ko 97/22 i na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. postępowanie umarza;**
- 2. kosztami sądowymi za postępowanie kasacyjne obciąża Skarb Państwa;**
- 3. na podstawie art. 98 § 2 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. odracza sporządzenie uzasadnienia do dnia 11 kwietnia 2024 r.**

Antoni Bojańczyk Dariusz Kala Anna Dziergawka
[PGW]

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Tczewie, wyrokiem z dnia 1 grudnia 2020 r., sygn. akt II K 886/19, uznał, że oskarżona M.G. dopuściła się zarzucanych jej czynów, wypełniających znamiona występku: jednego występuku z art. 212 § 1 k.k. w zw. z art. 216 § 1 k.k. oraz czterech występku z art. 212 § 1 k.k., przy czym w chwili ich popełnienia miała całkowicie zniesioną zdolność rozpoznania ich znaczenia, jak i pokierowania swoim postępowaniem i na podstawie art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.p.k. umorzył postępowanie karne wobec oskarżonej (*pkt I*), na podstawie art. 93a § 1 pkt 2 k.k. w zw. z art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. i art. 93f § 1 k.k. orzekł wobec M. G. środek zabezpieczający w postaci terapii, zobowiązując ją do stawiennictwa we wskazanej przez sąd placówce, w terminach wyznaczonych przez lekarza psychiatrę i poddania się wskazanej przez lekarza formie terapii (*pkt II*) zaś na podstawie art. 99 § 1 k.k. w zw. z art. 39 pkt 2b k.k. w zw. z art. 41a § 4 k.k. orzekł tytułem środka zabezpieczającego zakaz zbliżania się do A. G. na odległość mniejszą niż 50 m (*pkt III*), a także rozstrzygnął o kosztach procesu (*pkt IV i pkt V*) (*k. 701-702*).

Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 9 grudnia 2020 r. (*k. 705*), wobec niezaskarżenia go przez strony postępowania.

W toku postępowania wykonawczego, postanowieniem z dnia 14 stycznia 2022 r., sygn. VI Ko 1242/21 rozstrzygnięto o stosowaniu w dalszym ciągu wobec oskarżonej M. G. środka zabezpieczającego w postaci terapii (*k. 116 akt wykonawczych [...]*). Następnie postanowieniem z dnia 21 stycznia 2022 r. dopuszczono dowód z opinii biegłego psychiatry i psychologa na okoliczność aktualnego stanu funkcjonowania M. G. w sferze zdrowia psychicznego, w tym ustalenia ewentualnego istnienia groźby popełnienia przez oskarżoną czynu zabronionego oraz ewentualnej potrzeby zmiany środka zabezpieczającego (*k. 121 akt wykonawczych [...]*).

Po uzyskaniu opinii sądowej psychologiczno-psychiatrycznej, we wnioskach której biegli stwierdzili, iż ich zdaniem M. G. wymaga leczenia psychiatrycznego w warunkach stacjonarnych w myśl art. 29 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego (*k. 174-177 akt wykonawczych [...]*), Sąd Rejonowy w Tczewie postanowieniem z dnia 6 maja 2022 r., sygn. akt VI Ko 97/22, na podstawie art. 93b § 1 i 2-5 k.k. w zw. z art. 93c § 1 k.k. i z art. 93g § 1 k.k., w miejsce środka zabezpieczającego w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych orzekł wobec oskarżonej M. G. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym (*k. 215 akt wykonawczych [...]*).

Na powyższe postanowienie zażalenia złożyli oskarżona i jej obrońca.

Obrońca oskarżonej zarzuciła zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie art. 93b § 3 zd. 2 k.k. poprzez błędne zastosowanie tego przepisu i orzeczenie w toku postępowania wykonawczego wobec oskarżonej M.G. w miejsce środka zabezpieczającego w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych orzeczonego w postępowaniu jurysdykcyjnym środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym w sytuacji, gdy przepis ten oraz dokonane ustalenia nie umożliwiają takiej zmiany i wniósł o jego uchylenie. W uzasadnieniu zażalenia jako pierwszą argumentację wskazała na poglądy doktryny podkreślając, że choć w myśl art. 93b § 3 zd. 2 k.k. sąd może zmienić orzeczonego wobec sprawcy środek zabezpieczający lub sposób jego wykonywania, jeżeli poprzednio orzeczonego środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonywanie nie jest możliwe, to taka zmiana nie obejmuje jednak orzeczenia w postępowaniu wykonawczym pobytu w zakładzie psychiatrycznym, jeśli taki środek nie został orzeczonego w postępowaniu jurysdykcyjnym. Podniosła też, że w obecnym stanie prawnym w przypadku umorzenia postępowania i zastosowania wobec sprawcy jednego z wolnościowych środków zabezpieczających z art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., brak jest podstawy prawnej, aby sąd w postępowaniu wykonawczym mógł skorygować orzeczenie zapadłe w fazie rozpoznawczej i zastosować wobec takiego sprawcy środek izolacyjny w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (*k. 228 akt wykonawczych [...]*).

Oskarżona w osobistym zażaleniu nie sformułowała żadnych zarzutów. Zakwestionowała jednak wydane wobec niej w postępowaniu karnym oraz prowadzonym przed sądem rodzinnym orzeczenia, jak i opinie biegłych, wskazując,

że została pomówiona i jest niewinna. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz o uchylenie orzeczonego środka zabezpieczającego (k. 229-232 *akt wykonawczych* [...]).

Na skutek rozpoznania zażaleń, Sąd Okręgowy w Gdańsku postanowieniem z dnia 5 lipca 2022 r., sygn. VI Kzw 454/22, utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. W uzasadnieniu orzeczenia uznał m. in. za „wątpliwy” pogląd wyrażony w zażaleniu obrońcy, iż w postępowaniu wykonawczym wyłączona jest możliwość zastosowania środka w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, jeżeli nie orzeczono o nim w postępowaniu jurysdykcyjnym, ze względu na regulacje zawartą w art. 93g § 1 k.k. przewidującą zastosowanie tego rodzaju środka pomimo nieorzeczenia o nim w wyroku skazującym (k. 259-260 *akt wykonawczych* [...]).

Od powyższego postanowienia kasację na korzyść oskarżonej M. G. wniośł Prokurator Generalny.

Zaskarżając postanowienie w całości i zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisu prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., polegające na przeprowadzeniu wadliwej kontroli odwoławczej i nienależytym rozpoznaniu podniesionego w zażaleniu obrońcy oskarżonej zarzutu obrazy art. 93b § 3 zd. 2 k.k., co doprowadziło do utrzymania w mocy niezasadnego - wydanego z rażącym naruszeniem powyższej normy oraz art. 93b § 5 k.k. i art. 93d § 6 k.k. - postanowienia sądu pierwszej instancji, którym orzeczono wobec M. G. na etapie postępowania wykonawczego środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym w miejsce orzeczonego wcześniej w wyroku umarzającym wobec ww. postępowanie, środka zabezpieczającego w postaci terapii w systemie ambulatoryjnym, w sytuacji gdy orzeczenie takiego środka możliwe było jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, wniośł o jego uchylenie oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia sądu pierwszej instancji i umorzenie w tym zakresie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja okazała się zasadna.

Trafnie zauważa skarżący, że środek zabezpieczający przewidziany w art. 93a § 1 pkt 4 k.p.k. w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, może być orzeczony wyłącznie, gdy ustawa tak stanowi, co wynika z art. 93b § 5 k.k. Może być on orzeczony wobec sprawcy, co do którego umorzono postępowanie o czyn zabroniony popełniony w stanie niepoczytalności określonej w art. 31 § 1 k.k. (art. 93c pkt 1 k.k.) oraz w razie skazania sprawcy w sytuacjach określonych w pkt 2-5 art. 93c k.k. Natomiast zgodnie z art. 93b § 1 k.k. środek taki można orzec jedynie, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. W stosunku do sprawcy niepoczytalnego ustawodawca rozwinął tę przesłankę w art. 93g k.k., dodając, że musi istnieć wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. W myśl art. 93d § 1 k.k. czasu stosowania środka zabezpieczającego nie określa się z góry, a zgodnie z § 6 tego przepisu, jeżeli zachowanie sprawcy po uchyleniu środka zabezpieczającego wskazuje, że zachodzi konieczność stosowania środków zabezpieczających, sąd, nie później niż w ciągu 3 lat od uchylenia środka, może ponownie orzec ten sam środek zabezpieczający lub inny środek, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Z treści powyższych przepisów wynika jednoznacznie, że możliwym jest na etapie postępowania wykonawczego orzekanie ponownie oraz po raz pierwszy środków w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu, terapii oraz terapii uzależnień, natomiast nie jest możliwe orzeczenie na tym etapie pobytu w zakładzie psychiatrycznym, jeżeli środek w tej postaci nie został orzeczony w wyroku umarzającym postępowanie wobec niepoczytalności sprawcy określonego w art. 31 § 1 k.k., bądź w wyroku skazującym wydanym wobec sprawcy określonego w art. 93c pkt 2-5 k.k.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego, jak i w piśmiennictwie prawniczym, ugruntowany został pogląd, iż zmiana środka zabezpieczającego w toku postępowania wykonawczego może dotyczyć wyłącznie środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Natomiast w postępowaniu tym nie jest możliwe orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93a § 1 pkt 4 k.k.), jeżeli nie był on

uprzednio orzeczonego w postępowaniu jurysdykcyjnym (arg. z art. 199a § 1 k.k.w. w zw. z art. 93d § 6 k.k. w zw. z art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k.) (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 czerwca 2021 r., sygn. IV KK 227/21, OSNK 2021/10/38, LEX nr 3241916; z dnia 7 września 2021 r., sygn. IV KK 398/21, LEX nr 3404111; z dnia 14 maja 2021 r., sygn. III KK 104/21, LEX nr 3175595 i przywołane w uzasadnieniach orzeczeń poglądy piśmiennictwa).

Przenosząc te rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, uznać należało za bezzasadne stanowisko Sądu Okręgowego w Gdańsku wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia jakoby uprawnienie sądu do orzeczenia wobec M.G. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym wynikało z art. 93b § 3 k.k., zezwalającego sądowi na zmianę orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego lub sposobu jego wykonania. Stanowi ono wyraz powierzchownej li tylko analizy przepisów *Rozdziału* ustawy Kodeksu karnego - *Środki zabezpieczające*, z pominięciem szczególnego charakteru środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym i zdecydowanie zawężonych, w porównaniu z innymi środkami zabezpieczającymi, podstaw jego orzekania. Jakkolwiek sąd odwoławczy miał na uwadze podniesiony w zażaleniu obrońcy zarzut naruszenia art. 93b § 3 zd. 2 k.k. i przedstawioną na jego poparcie argumentację wskazującą, że powyższa norma nie może stanowić podstawy prawnej do orzeczenia wobec M. G. pobytu w zakładzie psychiatrycznym, to odniósł się do nich w pobieżny i niewłaściwy sposób, błędnie tę normę interpretując i w efekcie błędnie ją stosując.

Takie postąpienie Sądu Okręgowego w Gdańsku pozwala uznać kontrolę odwoławczą w przedmiotowej sprawie za przeprowadzoną nierzetelnie, mianowicie z rażącym naruszeniem art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., mającym istotny wpływ na treść orzeczenia. Prawidłowo dokonana ocena możliwości orzekania wobec oskarżonej M. G. określonego w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. środka zabezpieczającego, powinna doprowadzić sąd odwoławczy do odmiennych wniosków, a mianowicie dokonania ustalenia o niedopuszczalności zastosowania przez sąd pierwszej instancji środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. i uchylenia tego rozstrzygnięcia w toku przeprowadzonej kontroli odwoławczej.

Podzielić należało także końcowy wniosek kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego o umorzenie postępowania w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego w postaci izolacji w zakładzie psychiatrycznym. Postępowanie (sygn. akt VI Ko 97/22), w którym zastosowano wobec M. G. ten środek zostało zainicjowane przez Sąd Rejonowy w Tczewie z urzędu. Postanowieniem z 6 maja 2022 r. w miejsce pierwotnie (tj. w postępowaniu jurysdykcyjnym) orzeczonego środka zabezpieczającego w postaci terapii w warunkach ambulatoryjnych rozstrzygnięto o zastosowaniu wobec oskarżonej M. G. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Zatem z chwilą uchylenia zaskarżonego kasacją postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 5 lipca 2022 r., sygn. VI Kzw 454/22 oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Tczewie z dnia 6 maja 2022 r., usunięte z obrotu prawnego zostały rozstrzygnięcia wadliwie stosujące izolację w zakładzie psychiatrycznym, zaś „odżyła” kwestia ewentualnego dalszego stosowania wobec oskarżonej — w związku z postanowieniem Sądu Rejonowego w Tczewie z dnia 14 stycznia 2022 r., sygn. VI Ko 1242/21 — środków zabezpieczających wobec oskarżonej, z uwzględnieniem tego, że w postępowaniu wykonawczym niedopuszczalne jest stosowanie po raz pierwszy środka, o którym mowa art. 93a § 1 pkt 4 k.k.

Nadmienić także należy — mając w polu widzenia konieczność zapobieżenia ponownemu popełnieniu przez oskarżoną czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości, która to racja legła u podstaw (wadliwego, bo prawnie niedopuszczalnego) zastosowania przez Sąd Rejonowy w Tczewie postanowieniem z dnia 6 maja 2022 r. środka zabezpieczającego w postaci izolacji M. G. w zakładzie psychiatrycznym — że środek taki jest obecnie stosowany wobec oskarżonej na podstawie wyroku Sądu Rejonowego w Tczewie z dnia 15 września 2022 r., zapadłego w sprawie sygn. II K 984/21. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Tczewie z dnia 24 marca 2023 r., sygn. VI Ko 277/22, utrzymanym w mocy postanowieniem Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 15 maja 2023 r., sygn. VI Kzw 358/23 (por. *k. 629 i 692 akt sprawy II K 984/21*) w postępowaniu wykonawczym ustalono miejsce wykonywania tego środka zabezpieczającego.

Jak wynika z aktualnej informacji uzyskanej od Sądu Rejonowego w Tczewie w dniu 4 kwietnia 2024 r., oskarżona obecnie przebywa w Samodzielnym Publicznym Psychiatrycznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej [...] w C. w związku z wyrokiem wydanym w sprawie sygn. II K 984/21 (por. notatki urzędowe z 11 stycznia 2024 r. i 4 kwietnia 2024 r., *k. 44 i 71 akt SN*).

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy, na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. orzekł jak w postanowieniu, rozstrzygając jednocześnie o kosztach sądowych za postępowanie kasacyjne w myśl przepisu art. 638 k.p.k.

[PGW]

[ał]

Antoni Bojańczyk Dariusz Kala Anna Dziergawka